

Lentner Csaba¹

Szemelvény az állampénzügyek dinamikájáról – történeti párhuzam a dualizmus s jelen viszonyok között²

Tamás András hozzájárulása
az államtudomány kataszterének továbbfejlesztéséhez

A 2007–2008-ban kezdődött válság, majd a 2020-tól terjedő Covid-19-járvány és a vele járó gazdasági visszaesés az állam gazdaságtámogató, szabályozó és ellenőrző szerepének felértékelődését hozta. Míg Harmathy Attila³ álláspontja szerint „normál” piacgazdasági keretek között (vagyis jobbra a konjunktúra időszakában) megtestesülő államműködés alapvelejárója a több-kevesebb intenzitással vitt befolyásoló tevékenység, amelynek kiemelt területei a „töretlen tervezési törekvések” és a támogatáspolitikai, addig az elmúlt másfél évtized krízis- és konszolidációs terminusában határozott igény van az állam piacmentő, piacot újraépítő tevékenységére és a mögötte lévő intenzív igazgatási-irányítási közreműködésre.

A gazdasági visszaesés és a fizetőképes kereslet ezzel járó csökkenése a gyakorlatban háttérbe szorította az Európai Unió támogatáskorlátozó, céljait tekintve ezúton piaci versenyt erősítő politikáját és ezzel párhuzamosan szabadpiaci, nyílt versenyre építő modelljét. Beigazolódott, hogy tartós krízis idején a fiskális és monetáris intézmények erősebben megnyilvánuló közreműködésére van szükség. A piacon működő vállalkozások élénkítését, befolyásolását (beleértve a támogatásokat is), az állami ellenőrzést és szabályozást erősebben érvényesítő szerepvállalásra van igény,⁴ és mindezek háttérében egy

¹ Egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Kormányzástani és Közpolitikai Tanszék. Kapcsolat: lentner.csaba@uni-nke.hu.

² A tanulmány az ünnepelt Tamás András professzor úr tudományos életművéhez igazodó, amellyel nagybecsülésemet fejezem ki.

³ Harmathy Attila: A gazdaság állami befolyásolásának jogi eszközeiről (a kapitalista országok gyakorlata). *Társadalomkutatás*, 15. (1981), 1–2. 85–127.

⁴ Az EU támogatáskorlátozó (piaci versenyt ezúton erősítő) korábbi, „ellentmondást nem tűrő” szemléletéről és annak kritikájáról rövid összefoglaló olvasható: Lentner Csaba: Az állami támogatáspolitikai fő eszközei és korlátai. In Imre Miklós et al.: *Közigazgatási szakvizsga – gazdasági igazgatás*. Budapest, NKE, 2015. 64–74.

olyan tudományterületre, amely az állam aktív működésének elemzését a leg-
 átfogóbban képes megvalósítani.

Az állampénzügyi intézmények gazdasági szereplőkre gyakorolt intenzívebb
 befolyásolási gyakorlata⁵ jó alkalmat ad arra, hogy a „leíró jellegű” jogtudomány
 és az üzleti orientációt vett „közgazdaság-tudomány” (az „elüzletiesedése” miatt
 mára talán egyre inkább gazdaságtudomány) interdiszciplináris mezsgyéjén egy,
 az állam működésével koncentráltabban foglalkozó tudományterület formálódjék
 Magyarországon is, amelynek indokoltságát a válság hozta felszínre, s magyar
 viszonylatban a dualizmus,⁶ illetve a két világháború közötti időszak⁷ jó gyakorlata
 alapozza meg. S kétségtelen, hogy a másfél évtizede szinte folyamatos krízis okozta
 helyzetben, illetve erőltetett helyreállítási periódusban a közigazgatás-tudomány
 szerepének, tudományterületi pozíciójának újraértelmezése is szükséges.

Tamás András a közigazgatás-tudomány (újszerű nevén az államtudo-
 omány) fejlődéséről szóló értekezésében írja, hogy a közigazgatás-tudomány
 nem tisztán jogtudomány, előzménye pedig – nyilvánvalóan – a kameralisz-
 tika, továbbá a pénzügytan. Tehát Tamás András tévesnek tartja a közigazga-
 tás tudományának jogtudományként való értelmezését. Téves ugyanis, hogy
 amit a jog szabályoz, az – kizárólag – jogtudományi vizsgálat tárgya lenne.⁸
 Sőt, Tamás András és Lőrincz Lajos abbéli indoklásuknak is nyilvánosságot
 adtak, hogy a közigazgatás-tudományt (államtudományt) még annak ellenére
 sem lehet a jogtudományok közé besorítani, hogy azt jobbra jogászok műve-
 lik. „A közigazgatás-tudomány tehát azt a kutatási irányzatot jelöli, amelyet
 Magyary Zoltán közigazgatásnak nevez, nem szükséges tehát azt a személe-
 tet belesűriteni, amit a jogtudomány alkalmaz, ezért a korabeli viszolygásoktól
 eltérően, joggal és fenntartás nélkül nevezhetjük Magyary Zoltánt a magyar
 közigazgatás-tudomány klasszikusának” – írta Lőrincz Lajos.⁹ S ha van a köz-

⁵ Az állam szerepének tudományos értelmezéséről, benne a gazdasági igazgatás szerepmódosul-
 ásáról: Gellén Márton – Hosszú Hortenzia (szerk.): *Államszerep válság idején – Magyary Zoltán
 emlékkötet*. Budapest, CompLex, 2010. 231. Lásd különösen: Lőrincz Lajos: Magyary Zoltán helye
 a magyar közigazgatás-tudományban. In Gellén Márton – Hosszú Hortenzia (szerk.): *Államszerep
 válság idején – Magyary Zoltán emlékkötet*. Budapest, CompLex, 2010. 39–45.

⁶ A teljesség igénye nélkül: Mariska Vilmos: *Pénzügytan. Különös tekintettel a nevezetesebb államok
 államháztartására*. Pest, Petrik Géza, 1871; Földes Béla: *A nemzetgazdaság- és pénzügytan kézi-
 könyve*. Második, átdolgozott kiadás. Budapest, Zilahy Sámuel, 1885; Kiss Géza: *A parlamenti
 költségvetési jog természete és határai*. Budapest, Politzer, 1905.

⁷ Kiemelten Magyary Zoltán tollából a költségvetés közigazgatási, jogi és politikai szempont-
 ból történő tárgyalása: Magyary Zoltán: *A magyar állam költségvetési joga*. Budapest, Stúdium,
 1923. Jelenkorra interpretálását lásd például: Várnay Ernő: Adalékok alkotmányos pénzügyi jogi
 kérdésekhez. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 47. (1996), 1–18. 187–196.

⁸ Tamás András: A közigazgatás-tudomány helye és szerepe a tudományokon belül. *Pro Publico
 Bono – Magyar Közigazgatás*, 1. (2013), 2. 28–34.

⁹ Lásd különösen Magyary Zoltán harcát tudományterületének elismertetéséért. Lőrincz (2021): i. m.

igazgatásnak önálló tudományos meghatározottsága, akkor célszerű, ha hozzá illesztjük a tárgyát, vagyis hogy mi célt szolgál az állam működésével foglalkozó szakterület, mivel foglalkozik, melyek a részterületei, s a rá épülő tudományos rendszertant is keretbe foglaljuk, s a módszertani apparátust is számba vesszük.

A tudományrendszertani megközelítésnél lényeges arra is utalni, hogy az állam gazdasági természetű működésének elemzése a jog- és gazdaságtudományi szakterületeken túlmenően, más társadalomtudományi diszciplínák (mint például a történelem-, politikatudomány) módszertanát, megközelítési módját is igényli, hogy alapos képet kapjunk az állam „természetéről”, gazdálkodásának és szabályozási metódusának társadalmi hatásairól.¹⁰ Csaba László meghatározása szerint a gazdasági – beleértve az állam gazdasági működését is analizáló – „módszertani pluralizmus” létjogosultsága, s a belőle adódó sokoldalú megközelítési mód különösen a piacgazdasági rendszer válsága idején felértékelődik. Több tudományterület „egyesítésével” tudjuk a nemzetgazdaságban zajló, a válság idején éppen felboruló, így nehezen átlátható folyamatokat alaposabban megvizsgálni. Csaba László gondolatával a lényegyet komplexitásában megragadva: „a módszertani pluralizmus, ezen belül a történeti, az intézményi és az összehasonlító gazdaságtani közelítés jogaiba történő visszahelyezése és az egyoldalúan csak a matematikai formalizálást előtérbe helyező megoldások visszaszorulása figyelhető meg”¹¹, illetve lehet célravezető. Ez azt is jelenti, hogy a 2007–2008-as bank-, majd később világgazdasági válság, s annak hathatós kezelésére irányuló szándék mind a gyakorlatban, mind a tudományban új katasztereket és új megközelítési módokat nyitott meg.

Az állampénzügyek tartalmáról

Mezey Barna értelmezésében „a közigazgatás, vagyis az államnak az államhatalom és a közfeladatnak tekintett közszükségletek kielégítésére irányuló adminisztrációja, a társadalmi élet egyik legbonyolultabb tevékenysége”.¹² Ebben a meghatározásban benne foglaltatik a közvetlenül az állam általi és szervezésében biztosított

¹⁰ Ezen tudományrendszertani megközelítést alapul véve készült a magyar állampénzügyek közel két évszázados időszakának leíró, összehasonlító műve: Lentner Csaba: *A magyar állampénzügyek fejlődéstörténete a dualizmus korától napjainkig. Nyugattól keletre, Keletről Nyugatra*. Budapest, L'Harmattan, 2019.

¹¹ Csaba László: Átmenetben és közgazdaságtan. Módszertani tanulságok egy részterület műveléséből. *Közgazdasági Szemle*, 61. (2014), 1. 53.

¹² Mezey Barna: Államosítás és autonómia. Centralizáció és önkormányzatiság a XIX. század második felében. In Strausz Péter – Zachar Péter Krisztián (szerk.): *Autonómiák Magyarországon, 1848–1998*. Budapest, ELTE, 2004. 18.

anyagi természetű közszolgáltatások köre is. Ezen tartalmi megközelítésből (is) adódik az állampénzügyi szakterület beemelése az államtudomány kataszterébe, hiszen az állam felelős a közigazgatás területén közüzemi közszolgáltatásokat biztosítani, szabályozni a hagyományos állami funkcióin túlmenően, amihez a közpénzek keletkeztetésére és hatékony újraelosztására van szükség. Az államigazgatás „bonyolult tevékenysége” magába kell hogy ölelje az állampénzügyi rendszeren belüli fiskális szabályozást, adóigazgatást és -ellenőrzést, valamint a költségvetési ellenőrzést, csakúgy mint a jegybank intézményét is, s az azon belüli monetáris politikát, a mikro- és makroprudenciális szabályozást, a pénz- és tőkepiaci felügyeletet. A monetáris politikára is kiterjesztett fogalommeghatározás abból adódik, hogy a közszükségletek kielégítéséhez, az érték fizetett pénz értékállóságáért, vagyis a közszükségletek értékálló megszerezhetőségéért (is), s a mindezek mögött álló pénzügyi stabilitásért különösen a jegybank felelős. (Lásd az állampénzügyi ág államtudományon belüli pozicionáltságát, sematikus ábráját a későbbiekben.) A fiskális és monetáris kormányzás céljai közötti összhang, a függetlenség státuszának biztosítása mellett, jó alapot adhat az elsődleges és másodlagos jövedelemtulajdonosok anyagi jólétének, stabilitásának biztosításához. Azaz ezen állami (állampénzügyi) intézmények más-más funkcióikon keresztül képesek biztosítani az állam működését, s a vállalatok, háztartások egyidejű gyarapodását.

Történelmi példák igazolják, hogy válság idején az állam lesz a konszolidáció-reorganizáció kivitelezője, a stabilizáció megteremtője. A későbbi államműködés során, főleg egy konjunktúra-időszakban azonban a beavatkozás filozófiája újraértékelődhet, intenzitása pedig mérséklődhet, ám az államtudomány tartalmi rendszerében és jogaiiban való „megtartása” indokolt, hiszen – Harmathy Attilára visszautalva – a piaczgazdaságban megnyilvánuló államműködés velejárója a több, de a néha kevesebb intenzitással vitt állami befolyásolás is.

Néhány gondolat az állampénzügyi oktatás továbbfejlesztéséről a Nemzeti Köszolgáltatati Egyetemen¹³

Tamás András és kortársai jó elméleti alapot teremthetnek a 2007–2008-as éveket követő konszolidációs-újjaépítési környezetben az államtudományon belül pozicionált állampénzügyi tudományterület fejlesztésére. Az állam

¹³ Az állampénzügyi (államháztartási, költségvetési és pénzügyi igazgatási) szakterület közigazgatási szakvizsgarendszerben és közigazgatási BA-, MA-képzésekben, de legfőképpen a közigazgatási továbbképzési szakirányokon történő megújítása e Tamás Andrást köszöntő dolgozat szerzőjéhez (L. Cs.) kötődik, akinek (és társainak, kiemelten Matolcsy Györgynek) elméleti bázisára építve kidolgozásra került és tananyagga formálódott az aktív államműködés állampénzügyi területe, az állam működésének elemzésére vonatkozóan a jogi és gazdasági aspektusok együttes kezelése,

működésével foglalkozó szakterület hagyományos jogi szemléletű tárgyalása mellett a gazdasági elemzés beemelése bátorító hatást gyakoroltak.

2011-től a Nemzeti Közigazgatási Intézet hatáskörébe tartozó kormánytisztviselői szakvizsgarendszerben elkezdődött a Közigazgatási szakvizsga 3. moduljának, az Államháztartási ismeretek törzstantárgy új tematikájának és tananyag-tartalmának továbbfejlesztése az állam aktív gazdaságbefolyásolásának, ellenőrzési és szabályozási területeinek beemelésével. Ugyanezekkel a tartalmi jellemzőkkel írható le a Költségvetési és pénzügyi igazgatás kötelezően választható tantárgy tematikájának és tananyagának megújítása is. 2015-ben – immár a Nemzeti Közszo­l­gá­lati Egyetem égisze alatt – mind az Államháztartási ismeretek, mind a Pénzügyi és költségvetési igazgatás tantárgyak teljes mértékű, új szakkönyvekbe foglalt egységes tananyaga jött létre, amelyek folyamatosan rendszerben vannak, és évente hatályosítási folyamaton esnek át. Sőt, 2018-tól kidolgozásra került a Közigazgatási és kormányzati feladatok közgazdasági és közpénzügyi megalapozása megnevezésű törzstantárgy is a szakvizsgaköteles kormánytisztviselő-jelöltek részére, a közigazgatási alapvizsga szintjére pedig a *Közpénzügyek alapjai* című komplex tananyag. A megújított tananyagskálán 2013-tól a hagyományos inflációmoderáló szerepe mellett a kormányzati gazdaságpolitikát és a pénzügyi stabilitást szolgáló jegybank működési mechanizmusai is a tananyag részévé váltak.

A közigazgatási, kormánytisztviselői szakvizsgarendszer reformjához hasonlatos dinamikus pályát futnak be a Nemzeti Közszo­l­gá­lati Egyetem államháztartási területre fókuszáló továbbképzési szakjai is. 2012 szeptemberétől indult el az Államháztartási gazdálkodási és ellenőrzési, továbbá a 2018/2019-es tanévtől a Vezetés és gazdálkodás a közigazgatásban megnevezésű szak, amelyek töretlen népszerűségnek örvendenek. Tananyaguk igazodik a 2012-től hatályba lépő Alaptörvény közpénzügyi és önkormányzati fejezeteinek szellemiségéhez és a közpénzügyi tárgyú sarkalatos törvények tartalmához, s mindezek bázisán az állami számvevőszéki ellenőrzés tananyaggá formált gyakorlatához, a 2013-tól makrogazdasági síkra és társadalmi kontextusba helyezett új típusú monetáris politikához, a belső ellenőrzés megújított módszertanához és a fegyelmezett költségvetési gazdálkodás ismeretanyagához, jogszabályi és gyakorlati háttéréhez.

2012 és 2017 között a Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola programjában önálló területként jelent meg az Állam és Ökonómia Kutatási Program. A Közpénzügyi modellek és mechanizmusok törzstantárgy, továbbá a Bankszabályozás, a Tőkepiaci szabályozás, a Regnáló gazdaságpolitikák szabadon választható tantárgyak. A hozzájuk kötődő kutatási területek biztosították a hallgatóknak

módszertani megközelítése. Kiemelt figyelem fordítódott a Domokos László vezette, a Nemzeti Közszo­l­gá­lati Egyetemmél stratégiai együttműködésben álló Állami Számvevőszék költségvetési ellenőrzési módszertanára is, és ennek tananyagba építésére.

az állam működését elemző ismeretanyag jogi és gazdasági vetületű együttes megközelítését. Ehhez igazodó, a sikeres közigazgatási munkapiaci integrációt segítő, s lényegében a doktori képzésre történő továbblépés lehetőségét is biztosító volt a közigazgatás-szervező BA- és közigazgatási MA-képzéseken bevezetett új ismeretanyagok köre, mint például a Közpénzügyek és államháztartástan, a Közpénzügyi kormányzástan, a Nemzetgazdasági pénzügyek, az Államháztartási gazdálkodás, a Költségvetési ellenőrzés, a Nemzetgazdasági tervezés és az Állampénzügyek elmélete tantárgyak. 2017-től 2019-ig a Közpénzügyi Kutatóintézetben koncentráltak az állam aktív gazdaságbefolyásolását, szabályozását és megújított közpénzügyi ellenőrzési módszertanát részletező kutatások, amelyek számos könyvben és minőségi nemzetközi¹⁴ publikációkban jelentek meg, s mind a hazai, mind a nemzetközi tudományos életben elfogadást nyertek. A hallgatók tanórán kívüli ismeretszerzését a 2016-ban létrehozott Közpénzügyi Akadémia szolgálta, ahol államigazgatási vezetők, Nemzeti Bank- és Állami Számvevőszék-elnökök is tartottak előadást. A megújított állampénzügyi szakterület az elmúlt években és azóta is sikeres PhD-disszertációkban, szakdolgozatokban hasznosul, s fő tanárgyként a Kormányzás és vezetés mesterképzési szakon jelenik meg.

Vázlatosan a dualizmus állampénzügyi rendszertanáról mint történelmi előzményről

E dolgozat szerzőjének alapkoncepciója, hogy történelmi párhuzam fedezhető fel az elmúlt évtized állampénzügyi gyakorlata és az 1867-es kiegyezést követő dualizmus korszakának aktív államvezérelt pénzügypolitikája között. Hozzáteve, hogy a jelenlegi kurzus rezilienciája még nehezen ítéltető meg, részben az idő rövidsége okán, részben azért, mert „erős mozgásban vannak a folyamatok”, különösen a 2020 tavaszától berobbant, Covid-19 okozta gazdasági válság következtében.

Ám kétségtelen, hogy ha a tervgazdaságot követő jó három évtized piacgazdaságát vizsgáljuk, annak első két évtizede és az utolsó évtized között szignifikáns állampénzügyi felfogásbeli, módszertani és jogszabályi különbségek fedezhetők fel. Jó egy évtizede markáns az állam „gazdaságalkító” tevékenysége, amely az évtizeden át „megbillent” költségvetési folyamatokat, majd az előző évtized közepétől a versenyképesség pozícióit próbálja javítani, illetve az elmúlt

¹⁴ A minőségi nemzetközi publikációk említésénél az MTA IX. osztályának folyóiratlistájában jelölt külföldi periodikák, a *WoS*, *Scopus*, illetve az ebből a körből Q1–Q4 kategóriába sorolt folyóiratok értendőek elsősorban. Több mint harminc publikáció jelent meg e folyóiratokban, bennük a magyar s a nemzetközi aktív állampénzügyi viszonyokra koncentrálván, a Közpénzügyi Kutatóintézet munkatársai tollából, s azóta is folyamatosan. Lásd például: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10008404&paging=1;20>.

egy évben (újra) a közpénzügyi rendszer összeomlását elkerülni, aktív (sőt hiperaktív) fiskális és jegybanki politika által.

A jelenlegi aktív államműködést érvényesítő modell történeti kontextusú elemzéséhez (hivatkozási alap kereséséhez) az ugyancsak aktív állampénzügyi jelenléttel övezett dualizmus korabeli időszak adhat jó alapot, az államtudomány (közigazgatás) – állampénzügyek önálló territóriumként való értelmezéséhez.¹⁵ A dualizmus Karvassy Ágostona¹⁶ részletesen értekezik a pénzről mint monetáris alapindivídúmról, bankról, hitelről mint olyanokról, amelyek az állam státusába, mondhatni az állam tudományába tartozóak.¹⁷ A „fináncztudomány”, amely Karvassy szerint oly sokáig „parlagon hevert”, általa definiálva: „azon elveknek foglalatja, melyek szerint a statusnak célja elérésére szükséges pénzbeli szerek legcélyszerűbben összegyűjtetnek, kezeltetnek, és rendeltetésökre fordítatnak”.¹⁸ A jegybank intézménye pedig a status céljait szolgálja, refinanszírozási-vizsontleszámtólási politikájával, direkt vagy indirekt államadósság-„könnyítési” műveleteivel. Intézményéből adódóan mások a jegybank eszközei, mint a fiskális politikáé, ám végső célja csak ugyanaz lehet, mint a kormányzati politikáé, vagyis az állam működésének hatékonyabbá tétele, a társadalom életminőségének javítása, így az államtudományok, s azon belül az állampénzügyek területén a fiskális és bankjegykibocsátó ág együttes kezelése¹⁹ indokolt. Különösen a válság

¹⁵ Noha a dualizmus korszakának is megvoltak a maga tudományos vitái. Lásd Exner Kornél: *Magyar pénzügyi jog*. Budapest, Athenaeum, 1901. Exner leírja a pénzügyi jog forrásait (10–12), kifejezi a hovatartozási kérdéseket, így a közigazgatási joghoz tartozás erősségét, ami abból is fakadt, hogy a pénzügyi jog az államvizsgákon a közigazgatási joggal volt összekötve (több egyetemen is), vagyis a közigazgatási jog cenzora a pénzügyi jog cenzora is volt, a kolozsvári egyetem kivételével. Tehát a tudományterületi hovatartozás erő és befolyás kérdése is volt, akkor is, ma is. Sőt, az államműködéssel összefüggő gazdasági és jogi tudományterületet is nevezték például „pénzügytannak” (Mariska Vilmos), uő. „pénzügyi törvényismének” is, szűkebben leírva, de kiterjesztő hatállyal gondolva „kölségvetési jognak” (Tihanyi Lajos), „pénzügyi jognak” (Exner Kornél), „fináncztudománynak” (Karvassy Ágoston), „nemzetgazdaságtannak” (Kautz Gyula) és még sokféleképpen. A lényeg, mint ahogy ma is, hogy arról a tudományterületről van szó, amely az állam működésének gazdasági és jogi aspektusait „egyidejűleg” és „együttesen” vizsgálja, értelmezi.

¹⁶ Karvassy Ágoston: *A politikai tudományok. Rendszeresen előadva II. Magában foglaló Status gazdasági és fináncziái tudományt*. Második, bővített kiadás. Győr, Streibig Klára, 1847. 142–172.

¹⁷ Hasonló módon történik utalás a bankügy hovatartozására: Földes (1885): i. m. Vagyis Földes Béla a pénzrendszert és bankügyet is a nemzetgazdaság (értsd gazdaságpolitika) részeinek tekinti. Figyelemre méltó áttekintés a pénzügytan vonatkozó orientációjú, korabeli irodalmáról, Baxter, Parieu, Léon Say, Leroy-Beaulieu, Hoffmann, Nebenius, Hock, Stein munkásságáról: Földes (1885): i. m. 389–408.

¹⁸ Karvassy (1847): i. m. 37–38.

¹⁹ A két állampénzügyi intézményi terület egymásraltaltságáról, új típusú működéséről lásd Csaba Lentner: New concepts in public finance after the 2007–2008 crisis. In *Economics and Working Capital* (2017), 1–4. 2–8; Lentner Csaba: Az új magyar állampénzügyi rendszertan – az Alaptörvénnyel összefüggésben. *Új Magyar Közigazgatás*, 10. (2017), Közpénzügyi különszám. 1–7.

kirobbanása utáni időszakban igazolást is nyert, hogy a kormányzattól független jegybanki stimulus (ösztöke) kifejezetten támogató lehet, különösen válságból való kilábalások (például a bethleni konszolidáció, a 2007–2008 utáni időszak nemzetközi térben is) s a korábbi fejlődési szintről történő előrelépések során (tervgazdaságból piacgazdaságba). Például a magyar piacgazdasági átmenetben nem lehetett volna a kormány gazdaságpolitikájától a jegybankot nagymértékben elválasztani. Nem volt célszerű a csak az inflációellenes monetáris politikai státuszában munkálkodó központi bankot favorizálni, amely az akkor vélelmezett jegybanki szigorúság által (értsd ennek korabeli értelmezése szerint: a fiskális politikát támogató jegybanki eszközök „visszafogását”²⁰) a fegyelmezetlen, túlköltekező kormányt „bűnös cselekedeteiben” korlátozta volna. Tegyük hozzá, erre szerény módon volt képes. Nem volt célszerű hivatkozási alappá tenni a hazainál nagyságrendekkel fejlettebb és hosszú, szerves úton formált nemzetközi vezető jegybanki szerepeket, azokat egy az egyben a magyar viszonyokra importálni, mint ahogy egy a 2007 utáni időszakot (válságot) „távolból figyelő” jegybankot a válságkezelésbe nem bevonni, sőt passzivitásában megtűrni. A jegybank ugyan törvényileg független, de a nemzetgazdaság működése szempontjából kardinális szerepkörű, így az állampénzügyek intézményi szereplője.

Epilógus

Egybevetve a leírtakat, követelményként konstatálható, hogy egy ország állampénzügyi viszonyai igazodjanak a társadalmi és gazdasági szereplők adottságaihoz, igényeihez, az adott ország történelmi bázisán álljanak, s a regnáló nemzetközi trendektől se határolódjanak el, sőt azokat építő módon, arányosan integrálják a gyakorlatba. Ezen illesztő és igazító folyamatok a gyakorlat és a tudomány együttes fejlesztése által valósulhatnak meg, amely gondolati áramba Tamás András munkássága termékenyítőleg, az állampénzügyek beemelésére „teret teremtoen” hatott, s méltán lép abba a tudós társaságba kortársával, Máthé Gáborral egyetemben, amelyet Magyary Zoltán, Lőrincz Lajos, s még korábbról Wekerle Sándor, Kautz Gyula, Mariska Vilmos és mások fémjeleznek.

²⁰ Például az fiskális anomáliák miatt felduzzadt államadósság-finanszírozás piaci alapúvá tétele nem fogta vissza érdemben a magyar kormányok túlköltekezését a rendszerváltozást követő két évtizedben.

Irodalomjegyzék

- Csaba László: Átmenettan és közgazdaságtan. Módszertani tanulságok egy részterület műveléséből. *Közgazdasági Szemle*, 61. (2014), 1. 53–67. Online: http://real.mtak.hu/17236/1/Kszemle_CIKK_1447.pdf
- Exner Kornél: *Magyar pénzügyi jog*. Budapest, Athenaeum, 1901.
- Földes Béla: *A nemzetgazdaság- és pénzügytan kézikönyve*. Második, átdolgozott kiadás. Budapest, Zilahy Sámuel, 1885.
- Gellén Márton – Hosszú Hortenzia (szerk.): *Államszerep válság idején – Magyary Zoltán emlékkötet*. Budapest, CompLex, 2010.
- Harmathy Attila: A gazdaság állami befolyásolásának jogi eszközeiről (a kapitalista országok gyakorlata). *Társadalomkutatás*, 15. (1981), 1–2. 85–127.
- Karvassy Ágoston: *A politikai tudományok. Rendszeresen előadva II. Magában foglaló Status gazdasági és a finánczai tudományt*. Második, bővített kiadás. Győr, Streibig Klára, 1847.
- Kiss Géza: *A parlamenti költségvetési jog természete és határai*. Budapest, Politzer, 1905.
- Lentner Csaba: Az állami támogatáspolitikai fő eszközei és korlátai. In Imre Miklós – Mikó Zoltán – Lentner Csaba – Kristó Katalin – Kovács Éva Margit – Boros Anita: *Közigazgatási szakvizsga – gazdasági igazgatás*. Budapest, NKE, 2015. 64–74.
- Lentner Csaba: Az új magyar állampénzügyi rendszertan – az Alaptörvénnyel összefüggésben. *Új Magyar Közigazgatás*, 10. (2017), Közpénzügyi különszám. 1–7.
- Lentner, Csaba: New concepts in public finance after the 2007–2008 crisis. *Economics and Working Capital*, (2017), 1–4. 2–8.
- Lentner Csaba: *A magyar állampénzügyek fejlődéstörténete a dualizmus korától napjainkig. Nyugattól Keletre, Keletről Nyugatra*. Budapest, L'Harmattan, 2019.
- Lőrincz Lajos: Magyary Zoltán helye a magyar közigazgatás-tudományban. In Gellén Márton – Hosszú Hortenzia (szerk.): *Államszerep válság idején – Magyary Zoltán emlékkötet*. Budapest, CompLex, 2010. 39–45.
- Magyary Zoltán: *A magyar állam költségvetési joga*. Budapest, Stúdium, 1923.
- Mariska Vilmos: *Pénzügytan. Különös tekintettel a nevezetesebb államok államháztartására*. Pest, Petrik Géza, 1871.
- Mezey Barna: Államosítás és autonómia. Centralizáció és önkormányzatiság a XIX. század második felében. In Strausz Péter – Zachar Péter Krisztián (szerk.): *Autonómiák Magyarországon, 1848–1998*. Budapest, ELTE, 2004. 13–24.
- Tamás András: A közigazgatás-tudomány helye és szerepe a tudományokon belül. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 1. (2013), 2. 28–34.
- Várnay Ernő: Adalékok alkotmányos pénzügyi jogi kérdésekhez. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 47. (1996), 1–18. 187–196.